

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

19.06.2023. Nr. 1-8/20

Latvijas Republikas Saeima

saeima@saeima.lv

**Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas
novēršanas komisija**

aizsardzibas.komisija@saeima.lv

*Par apsvērumiem un priekšlikumiem likumprojektam
“Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” un ar
to saistītajiem likumprojektiem*

Šī gada 15. jūnijā Saeima 1. lasījumā ir pieņēmusi likumprojektu “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” (297/LP14) un ar to saistītos šādus likumprojektus:

- “Grozījums Nacionālo bruņoto spēku likumā” (298/Lp14);
- “Grozījums Meža likumā” (299/Lp14);
- “Grozījumi Medību likumā” (300/LP14);
- “Grozījums Sugu un biotopu aizsardzības likumā” (301/Lp14);
- “Grozījums likumā “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”” (302/Lp14);
- “Grozījums likumā “Par ietekmes uz vidi novērtējumu”” (303/Lp14).¹

Tiesībsarga likuma 12. panta 8. punkts nosaka, ka, pildot Tiesībsarga likumā noteiktās funkcijas, tiesībsargs sniedz Saeimai, Ministru kabinetam, pašvaldībām vai citām iestādēm ieteikumus attiecībā uz tiesību aktu izdošanu vai grozīšanu. Saeimas kārtības ruļļa 95. panta pirmās daļas 8.punkts un minētā panta otrā daļa paredz, ka priekšlikumus par grozījumiem likumprojektā var rakstveidā iesniegt tiesībsargs.

Ņemot vērā šo likumprojektu izstrādes un pieņemšanas steidzamības apstākļus, tiesībsargs pirmšķietami ir izvērtējis tos un sniedz šādus apsvērumus un priekšlikumus.

1. Likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” (297/LP14) 1. pants regulē likuma darbību. Šī panta otrā daļa nosaka: “Likums regulē militārā poligona “Sēlija” robežu noteikšanu, tā teritorijā esošo nekustamo īpašumu atsavināšanu, lietošanu un tā infrastruktūras izbūvi.” Minētais formulējums cita starpā var tikt iztulkots tādējādi, ka Militārā poligona “Sēlija” izveides likums regulēs poligonā esošo nekustamo īpašumu atsavināšanu. Patiesībā tas regulē tikai nekustamo īpašumu atsavināšanas kārtību, norādot, ka attiecīgais process notiek Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma noteiktajā kārtībā. Lai arī netieši no likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” normām un no anotācijas

¹ https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS2_DK.nsf/DK?ReadForm&nr=fd77faeb-d21b-49ed-9e79-38323db566c1

skaidrojuma² tieši izriet, ka poligonā esošo nekustamo īpašumu atsavināšana tiks īstenota atbilstoši Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likumam, tomēr aicinu precizēt likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” 1. panta otro daļu ar norādi, ka likums regulē šajā normā uzskaitīto darbību kārtību, tādējādi novēršot interpretācijas riskus.

Tiesībsargs izsaka priekšlikumu 1. panta otro daļu izteikt šādā redakcijā:

“(2) Likums regulē militārā poligona “Sēlija” robežu noteikšanas, tā teritorijā esošo nekustamo īpašumu atsavināšanas, lietošanas un tā infrastruktūras izbūves kārtību.”

2. Likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” (297/LP14) 2. pants regulē Militārā poligona “Sēlija” teritoriju, paredzot, ka: “Ministru kabinets izveido militāro poligonu “Sēlija” un nosaka tā robežas un tā teritorijā ietilpstošos nekustamos īpašumus.” Likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” pārejas noteikumu 4.punkts paredz, ka: “Šā likuma 2. pantā minētās darbības Ministru kabinets veic ne vēlāk kā līdz 2023. gada 11. jūlijam.”

Minētās normas ir saskaņotas ar likumprojektā “Grozījums Nacionālo bruņoto spēku likumā” (298/Lp14) iecerēto regulējumu, kas paredz papildināt Nacionālo bruņoto spēku likumu ar 4.² pantu ar militārā poligona definējumu, proti, šī panta pirmajā daļa paredzot, ka: “Militārais poligons ir Ministru kabineta ģeogrāfiski noteikta Latvijas Republikas teritoriālās jūras vai sauszemes teritorija, kā arī gaisa telpa virs šīs teritorijas, kurā tiek īstenotas militārās mācības, manevri ar mācību un kaujas munīcijas lietošanu, taktiskā apmācība un uzņemošās valsts atbalsta sniegšana.”

Tiesībsargs neapšaubā šādas juridiskas konstrukcijas izmantošanas iespējamību, tomēr vēlas uzsvērt, ka likumdevējam likumdošanas procesā pašam jāizlemj svarīgākos jautājumus, bet detalizētai tiesību normu izstrādāšanai ir tiesības pilnvarot Ministru kabinetu vai citu valsts institūciju.³ Tiesībsargs pauž bažas, ka ar likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” 2.pantu un pārejas noteikumu 4.punktu likuma pieņemšanas gadījumā tiks radīta tiesiskā neskaidrība. Proti, līdz ar likuma spēkā stāšanos nebūs skaidrs, kurus tieši nekustamos īpašumus attiecīgais regulējums skars. Tiesībsarga skatījumā, likumā būtu jānosaka vismaz militārā poligona “Sēlija” sākotnējai izveidei nepieciešamos konkrētos nekustamos īpašumus. Jānorāda, ka līdzšinējā praksē likumdevējs ir pieņēmis likumu, kur detalizēti ir norādīta teritorijas karte, robežas un koordinātes, piemēram, Ķemeru nacionālā parka likumā. Šādā iecere arī bija Ministru kabineta izstrādātajā likumprojektā “Militāro poligonu likums” (290/Lp14).

Vienlaikus tiesībsargs pauž bažas par minētajās tiesību normās paredzētā deleģējuma tvērumu. Tiesībsarga skatījumā, tas ir pārlietu plašs, proti, bez īpašas uzraudzības Ministru kabinetam būs tiesības jebkurā brīdī paplašināt poligonu robežas. Šāda pieeja potenciāli var radīt pamattiesību nepamatota aizskāruma riskus.

3. No likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” (297/LP14) 4. panta trešās un piektās daļas izriet iecere, ka sabiedrības vajadzībām atsavināmā nekustamā īpašuma īpašniekam no brīža, kad uzsāk koku un krūmu ciršanu, kā arī veic būvdarbiem nepieciešamos sagatavošanas darbus un būvdarbus, līdz brīdim, kad attiecīgais nekustamai īpašums ir reģistrēts zemesgrāmatā uz valsts vārda, maksās atlīdzību par īpašuma lietošanu poligona izveidošanai.

Tā kā īpašuma tiesību ierobežojuma faktiskā ietekme izpaudīsies jau kopš brīža, kad atsavināmā nekustamā īpašuma īpašniekam tiek nosūtīts likumprojekta “Militārā poligona “Sēlija” izveides likums” 4. panta otrajā daļa paredzētais paziņojums par servitūta noteikšanu (īpašnieks vairs nevar īstenot Civillikuma 927. pantā garantētās tiesības brīvi un pēc savas gribas plānot rīcību ar savu īpašumu nākotnē), tiesībsargs uzskata, ka atlīdzību par īpašuma lietošanu poligona izveidošanai jāmaksā jau no šī paziņojuma nosūtīšanas brīža. Šāda pieeja arī līdzsvaro tiesiskās

² Sk. anotācijas 4.lp.

<https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/9627D4011FE2EBA5C22589CE0049D03E?OpenDocument>

³ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2007.gada 9.oktobra sprieduma lietā Nr.2007-04-03 15.punktu.

attiecības starp sabiedrības vajadzībām atsavināmā nekustamā īpašuma īpašniekiem un servitūta lietotājiem, uzlikt pienākumu, rūpīgi plānot poligona izveides darbu, izvairīties no zaudējumu nodarīšanas u.tml.

Tiesībsargs izsaka priekšlikumu izteikt likumprojekta "Militārā poligona "Sēlija" izveides likums" 4. panta piekto daļu šāda redakcijā:

"(5) No šā panta otrajā daļā minētā paziņojuma nosūtīšanas līdz nekustamā īpašuma vai tā daļas reģistrēšanai zemesgrāmatā uz valsts vārda Aizsardzības ministrijas personā nekustamā īpašuma īpašniekam Aizsardzības ministrija maksā atlīdzību apmērā, ko noteicis sertificēts nekustamo īpašumu vērtētājs atbilstoši nomas maksai tirgū. Atlīdzību ieskaita nekustamā īpašuma īpašnieka maksājumu kontā par katru ceturksni uz priekšu, ja ar nekustamā īpašuma īpašnieku nav noslēgta citāda vienošanās."

4. Likumprojekta "Militārā poligona "Sēlija" izveides likums" (297/LP14) 7. panta otrajā daļā ir paredzēts, ka militārā poligona teritorijā ietilpstošos privātpersonām piederošos nekustamajos īpašumos vai to daļās, kuru īpašniekiem ir nosūtīts paziņojums par nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām, privātpersonām Valsts meža dienesta izsniegtie apliecinājumi koku ciršanai ir spēkā trīs mēnešus pēc minētā paziņojuma nosūtīšanas.

Savukārt likumprojekta "Militārā poligona "Sēlija" izveides likums" (297/LP14) pārejas noteikumu 1. punktā noteikts, ka militārā poligona "Sēlija" teritorijā privātpersonām piederošos nekustamajos īpašumos vai to daļās, kuru īpašniekiem pirms šā likuma spēkā stāšanās dienas ir nosūtīts paziņojums par nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām, privātpersonām Valsts meža dienesta izsniegtie apliecinājumi koku ciršanai ir spēkā trīs mēnešus pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas.

Noteikta termiņa izvēle noteiktu tiesību izlietošanai ir likumdevēja politiskā izšķiršanās, taču no pamattiesību aizsardzības viedokļa ir jāievēro, ka termiņa izvēlei ir jābūt samērotai ar attiecīgo tiesību īstenošanas reālām iespējām. Termiņš nevar būt atrauts no realitātes.

Minētajās likumprojekta normās izraudzītais trīs mēnešu termiņš koku ciršanas apliecinājumu izmantošanai ir vispārīgi pamatots ar poligona izveides steidzamību un riskiem, ka garāka termiņa izvēle varētu novilcināt attiecīgo procesu. Vienlaikus šī gada 13. jūnija Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sēdē Aizsardzības ministrijas pārstāvis norādīja, ka ir tikai divi gadījumi, uz kuriem attieksies šīs normas. Pastāvot tikai diviem gadījumiem, uz kuriem attieksies likumprojekta "Militārā poligona "Sēlija" izveides likums" (297/LP14) 7.panta otrās daļas un pārejas noteikumu 1. punkta noteikumi, no pamattiesību aizsardzības viedokļa, lai novērstu jebkādas satversmības riskus, anotācijā būtu sagaidāma detalizētāka analīze par attiecīgā termiņa samērīgumu attiecībā uz šiem konkrētajiem individuālajiem gadījumiem. Piemēram, ka tieši trīs mēnešu termiņš neierobežos attiecīgo īpašnieku tiesības vai tieši otrādi - garāka termiņa noteikšana attiecībā uz konkrētiem īpašumiem nav pieļaujama, jo tajos ir iecerēta poligona būvniecība, piemēram, pēc 5 mēnešiem u.tml. Ja konkrētajos divos īpašumos nav iecerēta poligona būvniecība tuvākajā laikā, tad no pamattiesību ierobežošanas viedokļa ir vērtējams jautājums, vai nebūtu samērīgāk noteikt garāku koku ciršanas apliecinājumu izmantošanas termiņu.

5. Ar likumprojektu "Grozījums likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"" (303/Lp14) ir paredzēts likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" 4. pantu, kas paredz gadījumus ietekmes uz vidi novērtējumam, papildināt ar izņēmumu, ka: "Militāro poligonu infrastruktūras izbūvei nepiemēro ietekmes sākotnējo izvērtējumu un ietekmes uz vidi novērtējumu, izņemot Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (Natura 2000)."

Militārā poligona "Sēlija" izveides kontekstā Tiesībsargs nesaskata nepieciešamību, steidzamības kārtībā pieņemt šādu grozījumu likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" piedāvātajā redakcijā, kas paredz turpmāk uz jebkura militārā poligona infrastruktūras izbūvi neattiecināt ietekmes uz vidi novērtējama veikšanas sistēmu. Tiesībsarga ieskatā, šāda vispārēja

izņēmuma noteikšana attiecībā uz jebkura poligona izveidi šobrīd steidzamības kārtībā būtu nepārdomāts un nesamērīgs ierobežojums gan atsevišķu indivīdu interesēm, gan sabiedrībai kopumā. Norma noteiktu ietekmes uz vidi novērtējuma neveikšanu, neapsverot šāda novērtējuma nepieciešamību atsevišķos gadījumos, un ierobežotu sabiedrības līdzdalības iespējamību tai nozīmīgu lēmumu pieņemšanā arī turpmākā nākotnē.

Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas 2014/52/ES (2014. gada 16. aprīlis), ar ko groza Direktīvu 2011/92/ES "Par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu" 1.panta 3.punkta jaunākā redakcija faktiski paredz, ka aizsardzības mērķiem projektus valsts var izņemt no ietekmes uz vidi novērtējuma sistēmas. Proti, šī direktīvas norma paredz, ka: "Dalībvalstis – katrā gadījumā atsevišķi un ja valsts tiesību akti to paredz – var nolemt nepiemērot šo direktīvu projektiem vai projektu daļām, kuru vienīgais mērķis ir aizsardzība, vai projektiem, kuru vienīgais mērķis ir reaģēšana civilās aizsardzības ārkārtas situācijās, ja tās uzskata, ka šāda piemērošana varētu negatīvi ietekmēt minētos mērķus"⁴.

Svarīgi akcentēt - direktīvā ir noteikts, ka katrā gadījumā atsevišķi var nolemt nepiemērot direktīvu. Militārā poligona "Sēlija" izveides likuma pieņemšana var tikt uzskatīta par šādu atsevišķu izņēmuma gadījumu.

Tāpat svarīgi norādīt, ka likuma "Par ietekmi uz vidi novērtējumu" 4.panta septītā daļa jau šobrīd paredz kārtību, kuru var piemērot jebkura militārā poligona, t.sk. militārā poligona "Sēlija", izveidošanai, proti: "Ministru kabinets, izdodot atsevišķu rīkojumu, var nepiemērot ietekmes novērtējumu paredzētajām darbībām, kas saistītas ar valsts aizsardzību, ja ietekmes novērtējuma procedūras piemērošana var nelabvēlīgi ietekmēt attiecīgo paredzēto darbību mērķu sasniegšanu." Tātad jau šobrīd militāro poligonu izveides gadījumos kā atsevišķos izņēmuma gadījumos ar Ministru kabineta rīkojumu var izlemt jautājumu par nepieciešamību nepiemērot ietekmes novērtējumu.

Jāuzsver, ka spēkā esošais likuma "Par ietekmi uz vidi novērtējumu" 4.panta septītās daļas regulējums paredz līdzsvarotu sabiedrības interešu nodrošināšanu. Tas līdzsvaro gan valsts drošības intereses, gan sabiedrības intereses uz labvēlīgu un veselībai nekaitīgu vidi. Proti, no vienas puses tas dod valstij tiesības izņēmuma gadījumos nepiemērot ietekmes uz vidi novērojumu steidzamos un neatliekamajos gadījumos, bet no otras puses tas saglabā pienākumu objektīvu apstākļu dēļ attiecīgu novērtējumu veikt, lai, piemēram, novērstu plašus sabiedrības veselības un citu draudu riskus nākotnē. Proti, sagatavojot konkrēto Ministru kabineta atsevišķo rīkojumu, saglabājas pienākums izvērtēt paredzamos riskus un sniegt rīcības nosacījumus. Likumprojektā "Grozījums likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"" (303/Lp14) piedāvātas grozījums minēto interešu līdzsvaru izjauc.

Tiesībsargs lūdz izslēgt no likumprojekta "Grozījums likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"" (303/Lp14) grozījumu, kas paredz papildināt 4. pantu ar astoto daļu šādā redakcijā: "(8) Militāro poligonu infrastruktūras izbūvei nepiemēro ietekmes sākotnējo izvērtējumu un ietekmes uz vidi novērtējumu, izņemot Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (Natura 2000)."

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁴ Sk. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32014L0052>